

Emina Kopas-Vukašinić

Fakultet pedagoških nauka

Univerziteta u Kragujevcu

Jagodina

emina.kopas@pefja.kg.ac.rs

UDK 373.2-053.4(497.11)

378.6:37-057.875(497.11)

Plenarno izlaganje

PRETPOSTAVKE KVALITETNOG RAZVOJA PREDŠKOLSKOG DETETA¹

Apstrakt. Predškolska ustanova značajno određuje kvalitet razvoja predškolskog deteta. Ovim radom je učinjen pokušaj da se sagleda stanje u sistemu institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji. Cilj istraživanja je bio da se predstave aktuelni problem sa kojima se sreću vaspitači u predškolskim ustanovama i student koji se pripremaju za ovo zanimanje. Na osnovu njih je moguće utvrditi pravce organizovanog delovanja pojedinca i zajednice da bi se ostvarile funkcije savremenog predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Ovakvo smisleno delovanje pruža mogućnost unapređivanja rada sa decom predškolskog uzrasta. U ovom istraživanju je primenjena deskriptivna metoda. Radom na dokumentaciji primenjen je postupak teorijske analize sadržaja. Rezultati istraživanja potvrđuju potrebu za organizovanim i komplementarnim delovanjem pojedinca i društvene zajednice, posebno u sledećim pravcima: 1) unapređivanje kvaliteta univerzitetskog obrazovanja; 2) razvoj kurikula predškolskog vaspitanja i obrazovanja, 3) prevazilaženje diskontinuiteta u sistemu predškolskog i školskog vaspitanja i obrazovanja.

Ključne reči: razvoj predškolskog deteta, institucionalno predškolsko vaspitanje i obrazovanje, predškolska ustanova, vaspitač, univerzitetsko obrazovanje budućih vaspitača.

UVOD

Sistem institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji je određen *Strategijom razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. Godine* (2012), *Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* (Službeni glasnik RS, br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013), *Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju* (2010), ratifikovanim međunarodnim konvencijama, *Pravilnikom o*

¹ Napomena: Članak predstavlja rezultat rada na projektima Od podsticanja inicijative, saradnje, stvaralaštva u obrazovanju do novih uloga i identiteta u društvu (br. 179034) i Unapređivanje kvaliteta i dostupnosti obrazovanja u procesima modernizacije Srbije (br. 47008), koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (2011–2014).

Opštim osnovama predškolskog programa (2006), kao i pratećim pravilnicima koji određuju normative, kadrovske i druge uslove za organizaciju vaspitno-obrazovnog rada sa decom u predškolskim ustanovama. U ovim dokumentima je jasno istaknuto sledeće: a) da sistem obrazovanja i vaspitanja obuhvata predškolsko vaspitanje i obrazovanje (*Zakon o osnovama...*, 2009); b) da je predškolsko vaspitanje i obrazovanje delatnost od neposrednog društvenog interesa, koja ima za cilj celovit razvoj ukupnih dečijih potencijala kao pretpostavke za dalji društveni razvoj i napredak, zatim i ostvarivanje vaspitne funkcije porodice (*Zakon o predškolskom...*, 2010); v) da vaspitač u predškolskoj ustanovi ima zadatak da ostvaruje pomenute ciljeve vaspitanja i obrazovanja, ostvaruje i unapređuje vaspitno-obrazovni rad sa decom, a pretpostavke za to jesu njegove kompetencije koje stiče i dalje razvija tokom svog formalnog obrazovanja i daljeg usavršavanja (*Zakon o predškolskom...*, 2010).

Iznete konstatacije potvrđuju značaj univerzitetskog obrazovanja budućih vaspitača, potrebu permanentnog razvoja predškolskog programa i ostvarivanja kontinuiteta u sistemu predškolskog i školskog vaspitanja i obrazovanja. To podrazumeva da su u pomenutim zakonskim i drugim dokumentima jasno određeni ovi zahtevi. Međutim, nameće se pitanje njihovog ostvarivanja u praksi. Koliko su studenti, budući vaspitači, osposobljeni za ostvarivanje pomenutih ciljeva predškolskog vaspitanja i obrazovanja? Na koji način vaspitači realizuju *Opšte osnove predškolskog programa* i koliko su osposobljeni za njegovu primenu? Koliko organizovane aktivnosti u predškolskim ustanovama i nastavne aktivnosti u školi doprinose ostvarivanju kontinuiteta u sistemu predškolskog i školskog vaspitanja i obrazovanja? Smatramo da su odgovori na ova pitanja od krucijalnog značaja za vrednovanje stanja i perspektiva razvoja sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji, za procenjivanje uslova i utvrđivanje pretpostavki kvalitetnog razvoja dece predškolskog uzrasta. Ovim preglednim radom je učinjen pokušaj sagledavanja problema u pomenutim kontekstima, predstavljanjem rezultata istraživanja koja smo obavili u proteklih nekoliko godina. Oni su prezentovani na nacionalnim i međunarodnim naučnim konferencijama i znače pokušaj autora da skrenu pažnju javnosti na probleme koji su evidentni u sistemu institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji, u nadi da će se na društvenom nivou pokrenuti aktivnosti za njihovo prevazilaženje. Svi rezultati sprovedenih istraživanja su potkrepljeni inostranim naučnim saznanjima o problemima koji se apostrofiraju u ovom radu, čime se potvrđuje njihova aktuelnost ne samo u našoj zemlji nego i na širim prostorima.

O KVALITETU UNIVERZITETSKOG OBRAZOVANJA BUDUĆIH VASPITAČA

Tragajući za odgovorom na pitanje koliko su studenti, budući vaspitači, osposobljeni za ostvarivanje ciljeva predškolskog vaspitanja i obrazovanja, utvrđenih *Opštim osnovama predškolskog programa* (2006), pošli smo od savremenih strategija univerzitetskog obrazovanja, koje podrazumevaju kompleksan sistem međudejstva na relacijama učenje – obrazovna postignuća – transfer i primena znanja. Ostvarivanje pomenutih ciljeva savremenog predškolskog vaspitanja i obrazovanja podrazumeva da vaspitači dobro poznaju aktuelan predškolski program koji realizuju sa decom i da ispoljavaju inicijativnost u organizaciji aktivnosti. Nameće se pitanje koliko se studenti, budući vaspitači, u sistemu savremenog univerzitetskog obrazovanja osposobljavaju da na ovakav način deluju. Kada je reč o obrazovanju budućih vaspitača, ove relacije i odnosi kasnije određuju kvalitet njihovog rada i ostvarivanje programskih ciljeva i zadataka u radu sa decom u predškolskoj ustanovi.

Savremene strategije podrazumevaju stvaranje uslova za efektivno učenje studenata i kontinuiranu analizu organizovanih aktivnosti u procesu univerzitetskog obrazovanja, u cilju razvijanja dobrih modela individualnog i timskog rada u procesu sticanja znanja, što doprinosi ostvarivanju osnovnih ciljeva savremenog univerzitetskog obrazovanja: visokog nivoa kvaliteta obrazovnih postignuća studenata, kao i spremnosti za transfer stečenih znanja u praksi. To znači da kreativnost, integrativnost, transfer i primena stečenih znanja predstavljaju osnovne odrednice strategije savremenog univerzitetskog obrazovanja, o čemu su još 90-ih godina prošlog veka pisali autori koji su se bavili ovom problematikom (Courter et al., 1996; Zucker, 1996). U našim uslovima, ova konstatacija potvrđuje potrebu da studenti, između ostalog, dobro *poznaju sadržaj i strukturu predškolskog programa* koji će nakon završenih studija realizovati sa decom. Međutim, u sistemu savremenog univerzitetskog obrazovanja je evidentan fundamentalan problem, što jedan broj studenata očekuje da će od nastavnika dobiti znanja u gotovom vidu (o određenju i elementima programa (kurikuluma), sadržaju i strukturi programa itd.), te da će im tako stečena znanja biti dovoljna da polože ispit. Pritom se dovodi u pitanje kvalitet pripreme studenata za primenu stečenih znanja u praksi, odnosno njihove pripreme za realizaciju *Opštih osnova predškolskog programa* u radu sa decom predškolskog uzrasta. Ovakva očekivanja studenata se kose sa zahtevom savremenog univerzitetskog obrazovanja da se učenje odvija kroz zajedničke projektne aktivnosti studenata, van učionice, in-

tegrisanjem teorijskih saznanja kroz praktične aktivnosti i lično iskustvo (Mackaway, Winchester-Seeto, Coulson&Harvey, 2011; Palmer, 2011).

Istraživanjem ovog problema (kvaliteta pripreme studenata, budućih vaspitača, za rad sa decom predškolskog uzrasta) u našim uslovima je potvrđeno da nakon osnovnih akademskih studija studenti nemaju dovoljno saznanja o sadržajima i strukturi *Opštih osnova predškolskog programa*. Mada su njihova očekivanja u većem broju usmerena na usvajanje kvalitetnih i primenljivih teorijskih i metodičkih znanja, osposobljenost za organizaciju dečijih aktivnosti kroz igru i spremnost da kvalitetno realizuju aktuelan predškolski program, studenti nakon završetka studija ne mogu da jasno i potpuno odrede ni funkcije predškolskog vaspitanja i obrazovanja, ni načela vaspitno-obrazovnog rada (Kopas-Vukasinić, 2012). Pri tome gube iz vida činjenicu da su ovo bazična znanja za usvajanje metodičkih uputstava za realizaciju aktivnosti. Jasno je da usvojena znanja o sadržaju i strukturi aktuelnog predškolskog programa ne garantuju i njegovu kvalitetnu realizaciju. Međutim, nameće se pitanje kvaliteta realizacije predškolskog programa u situaciji kada ga vaspitač nije celovito sagledao, kada nema potpun uvid u njegov sadržaj i strukturu, kada planira i realizuje aktivnosti sa decom, a da pritom nema jasan teorijski okvir razvijanja ovog programa.

Kvalitet univerzitetskog obrazovanja budućih vaspitača značajno je sagledati i u kontekstu *mogućnosti za podsticanje inicijativnosti studenata* u nastavnom procesu, što određuje kvalitet stečenih znanja i mogućnost njihove primene u praksi. Potvrđeno je da savremeni sistem univerzitetskog obrazovanja prepoznaje inicijativnost studenata kao bitnu odrednicu njihovog uspeha u obrazovnom procesu, a oni sami je takođe prepoznaju kao ličnu potrebu (Biggs and Tang, 2011; Kopas-Vukašinić, 2015b). Kada je reč o organizaciji nastavnih aktivnosti, odnosu nastavnika prema studentima i evaluaciji zalaganja i postignuća studenata od strane nastavnika, nastavničke kompetencije jesu preduslov razvoja inicijativnosti studenata. Ove kompetencije je moguće selektovati u četiri kategorije: 1. Organizacija nastavnih aktivnosti; 2. Odnos prema studentima; 3. Evaluacija zalaganja i postignuća studenata; 4. Odnos nastavnika prema radu (Kopas-Vukasinić, 2014).

Kada je reč o ishodima učenja u visokoškolskom obrazovanju, danas u savremenoj pedagoškoj teoriji sve češće nailazimo na pojam *dizajniranje ishoda*. U teorijskom kontekstu ovi ishodi podrazumevaju različite nivoe očekivanja studenata u odnosu na njihova postignuća, od nivoa kvaliteta stečenih znanja i njihovog transfera, do nivoa participacije studenata u društvu znanja. Istraživanjem koje je obavljeno 2014. godine na Fakultetu pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu, u Jagodini,

želeli smo da utvrdimo u čemu student prepoznaju *kvalitet rada nastavnika* u kontekstu njihove pripreme za buduće zanimanje i da li stavovi studenata o kvalitetu univerzitetske nastave odgovaraju aktuelnim standardima (očekivanim ishodima) u sistemu visokoškolskog obrazovanja (Kopas-Vukašinić, 2015a). Ovi standardi podrazumevaju razvijanje savremenih strategija poučavanja i učenja, u kontekstu razvoja sposobnosti pojedinca da misli, rezonuje i povezuje, istražuje, uči kroz aktivnost, putem pokušaja i pogrešaka (Desinan, 2011), zatim razvoja i upravljanja intrinzičkom motivacijom studenata u nastavnom procesu, kojom se podstiče ispoljavanje njihove kreativnosti i stvaranje uslova za identifikaciju, podsticanje i usmeravanje njihovih kreativnih potencijala (Milovanović i Kopas-Vukašinić, 2014), do razvijanja sistema upravljanja znanjima u kojima će pojedinac biti spreman da svoja implicitna znanja učini eksplicitnim, čime će doprineti transferu stečenih znanja i njihovoj primeni u praksi (Mirkov, 2013). Odgovori studenata potvrđuju da su oni spremni da konkretizuju očekivane ishode učenja u smislu sopstvenih kompetencija za buduće zanimanje (profesionalna samostalnost, sigurnost u radu, inicijativnost, spremnost za izazove i dr.). Takođe procenjuju kvalitet univerzitetske nastave u odnosu na kvalitet rada nastavnika, ali i mogućnosti za rad i napredovanje studenata. Studenti naglašavaju značaj procesa unapređivanja nastave i sagledavaju njene efekte u odnosu na sopstvena postignuća i kvalitet razvoja ličnih veština za delovanje u pedagoškoj praksi (Kopas-Vukašinić, 2015a).

Interesantan je podatak da su studenti jasno predstavili odrednice kvalitetne univerzitetske nastave koje odgovaraju zahtevima savremenog univerzitetskog obrazovanja. Očekivanja studenata idu u dva pravca: 1. ukazuju na *potrebu podizanja kvaliteta* stečenih znanja i usvojenih veština, ispoljavanja kreativnosti (originalnosti), razvijanja inicijativnosti i saradnje u nastavnom procesu; 2. konstatuju *značaj ponašanja i delovanja nastavnika*, što određuje postignuća i ponašanja studenata (Kopas-Vukašinić, 2015a).

Pomenutim istraživanjem iz 2014. godine smo ispitali i stavove studenata o *karakteristikama kvalitetnih nastavnih programa* (kurikuluma), *polaznim osnovama za njihovu izradu* i *ulozi univerzitetskih nastavnika u procesu razvijanja kurikuluma*. Na osnovu odgovora studenata smo došli do sledećih konstatacija: 1. studenti ne utiču na izbor sadržaja koji će se realizovati u nastavi, a koje oni moraju usvojiti; 2. izbor literature podrazumeva već utvrđene reference, koje predlaže nastavnik. Međutim, u slučajevima da studenti ne mogu da pribave odabranu literaturu, nastavnici su spremni da promene izbor referenci, ponude drugu literaturu, u dogovoru sa upravom Fakulteta urade nabavku literature koja nedostaje ili obezbede

studentima kopije materijala. Takođe, 3. nastavnici najčešće sami biraju načine realizacije nastavnih sadržaja. Manji je broj nastavnika koji studentima nude mogućnost izbora oblika i metoda rada na časovima (Kopas-Vukašinić, 2015c).

Rezultati ovih preliminarnih istraživanja nam daju za pravo da konstatujemo potrebu kompleksnijeg i sistemskog sagledavanja kvaliteta univerzitetskog obrazovanja budućih vaspitača, kao odrednice i pretpostavke kvalitetnog razvoja predškolskog deteta u sistemu institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji. To podrazumeva dalji razvoj nacionalnog sistema za osiguranje kvaliteta u visokoškolskim ustanovama (*Standardi i smjernice za osiguranje kvaliteta...*, 2005).

RAZVOJ KURIKULUMA PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA

Činjenica je da sistem univerzitetskog obrazovanja podrazumeva pripremu studenata, budućih vaspitača, za realizaciju predškolskog programa u radu sa decom ranih uzrasta. Pritom, da bi neko mogao kvalitetno i smisljeno realizovati program, pre svega mora dobro da poznaje njegov sadržaj i strukturu, kao i da je metodički osposobljen za njegovu realizaciju.

Kako na osnovnim, tako i na master akademskim studijama Fakulteta pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu, Jagodina, studenti kroz nekoliko nastavnih predmeta (Metodika vaspitnog rada, posebne metodike po užim oblastima, Kurikulumi predškolskog vaspitanja, Dečija igra i stvaralaštvo i drugi) obrađuju nastavne sadržaje kojima nastavnici imaju za cilj da ih upoznaju sa sadržajem i strukturom programskog dokumenta po kojem će nakon završenih studija raditi sa decom u predškolskim ustanovama. Ovom konstatacijom možemo potvrditi doprinos visokoškolskih ustanova pripremi studenata za buduće zanimanje, u smislu da ga studenti dobro upoznaju i spremni su za realizaciju predškolskog programa. Međutim, nameće se pitanje kako se ovaj zadatak vaspitača (realizacija predškolskog programa) realizuje u praksi.

Od 2007. do 2010. godine za vaspitače u predškolskim ustanovama smo realizovali program stručnog usavršavanja *Obuka vaspitača za pripremu dece za opismenjavanje*, akreditovan od strane Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja. Ukupno je realizovano 26 seminara, na kojima je obuku prošlo više od 700 vaspitača, na teritoriji Republike Srbije. Vrlo visoke ocene vaspitača u procesu evaluacije ovog programa, što je moguće sagledati u njihovim pojedinačnim evaluacionim listama, potvrđuju kvalitet seminara i kvalitet rada njegovih realizatora. Takođe, u razgovoru sa

vaspitačima, sa kojima smo želeli da „izlistamo” prednosti i nedostatke aktuelnih *Opštih osnova predškolskog programa*, došli smo do sledećih konstatacija, značajnih za dalje sagledavanje problema njegovog kvaliteta i mogućnosti za njegov dalji razvoj: 1. vaspitači smatraju da predškolski program treba da bude operativniji, te da nudi jasne smernice za realizaciju aktivnosti; 2. značajno je da se u sistemu univerzitetskog obrazovanja više pažnje posveti pripremi budućih vaspitača za realizaciju predškolskog programa, te da se tokom studija bolje konkretizuju mogućnosti za njegovu realizaciju; 3. mladim vaspitačima bi izuzetno koristilo da se realizacija *Opštih osnova predškolskog programa* tokom studija sagledava komplementarno, kroz sve posebne metodike.

Značajna je konstatacija vaspitača da se u praksi od njih očekuje da se opredele za jedan od aktuelnih programskih modela, što oni i čine, ali često samo formalno. U predškolskim ustanovama je situacija takva da se u velikom broju slučajeva program realizuje tako što se kombinuju ciljevi, zadaci, sadržaji i aktivnosti iz oba modela. Činjenica je da vaspitači pronalaze i prednosti i nedostatke u oba programska modela, zvanično se opredeljuju za jedan, a realizacija programa podrazumeva, prećutno, kombinaciju Modela A i Modela B. Potvrda za to jeste i činjenica da se na radnim stolovima vaspitača koji rade po Modelu A često nalaze *Metodička uputstva za realizaciju Modela B*, a takođe vaspitači koji realizuju Model B koriste *Korak po korak u Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja – Model A*, kao i drugu stručnu literaturu za realizaciju ovog modela. Ova konstatacija nas navodi na zaključak da treba pažljivije da oslušujemo šta se dešava u pedagoškoj praksi, te da nam stavovi iskusnih vaspitača budu značajna polazna osnova za kreiranje novih predškolskih programa.

Činjenica je da se aktuelni predškolski program od 2006. godine do danas nije menjao, tako da su ove konstatacije vaspitača aktuelne i dobijaju na značaju, posebno kada znamo da je u toku priprema novog programskog dokumenta *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*, za koji je nacrt pripremljen. Značajno je istaći činjenicu da u pripremi ovog dokumenta nema niti tvoraca, niti realizatora Modela B *Opštih osnova predškolskog programa*, već su nosioci razvoja novog predškolskog kurikuluma naučna i stručna lica koja su učestvovala u stvaranju, razvijanju i realizaciji Modela A. Ova naša konstatacija je prepoznatljiva i u popisu referenci koje su date na kraju pomenutog nacrta, a koje se vaspitačima nude kao literatura za realizaciju aktivnosti sa decom. Otvoreno je pitanje da li je reč o slučajnosti ili nameri.

Posebno se ovaj problem produbljuje ako imamo u vidu činjenicu da je aktuelan razvoj novog predškolskog programa (kurikuluma), a da pri-

tom do sada nije urađena sveobuhvatna analiza realizacije i kvaliteta još uvek aktuelnog programa, tačnije, ako je i bilo pokušaja da se ovo učini, ponovo je to sagledano jednostrano i bez javne prezentacije istraživačkih rezultata. Nakon realizacije projekta čiji ishod je trebalo da bude predlog (nacrt) radne verzije dokumenta *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*, Radna grupa za davanje stručnog mišljenja na ovaj nacrt, koja je formirana pri Zavodu za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (2013), ovaj je predlog odbila kao neosnovan, jer ni po sadržaju, ni po strukturi, kao ni u odnosu na osnovne funkcije predškolskog vaspitanja i obrazovanja, nije zadovoljio osnovne elemente savremenog kurikulumu.

Takođe, evidentno je da se članovi tima koji su pripremali ovaj nacrt ni u jednom momentu nisu osvrnuli na tradiciju predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji, dugu sada već više od 150 godina, niti su pokušali da sagledaju i iskoriste ono što su godinama razvijali pojedinci koji u domenu predškolskog vaspitanja i obrazovanja ne smeju biti zaboravljeni (Milan Stojić, Nikola Kirić, Mila Maletaški, Aleksandra Marjanović i drugi). Kao da se zaboravlja činjenica koju je vrlo jasno istakao M. Bečković, da „Starina se potvrđuje novinom. U novini se ogleda dubina i veličina duhovne baštine, tradicija ima presudnu reč u velikim promenama i novim vrednostima“. U ovom našem slučaju, kada je reč o istoriji predškolskog vaspitanja i obrazovanja i razvoju savremenog predškolskog programa, kao da tradicije nije ni bilo, a činjenica je da, ako bar malo „zavirimo“ u prve predškolske programe u Srbiji, u njima možemo pronaći primere dobre prakse koji bi i danas mogli da se koriste kao modeli kvalitetnog savremenog vaspitanja i obrazovanja dece ranih uzrasta.

Iz svega se da zaključiti da se nakon skoro deset godina, od kada je donet aktuelni predškolski program, nužno javlja potreba daljeg razvoja kurikulumu predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Pritom ne smemo zanemariti društveno-istorijski i pedagoški kontekst u kojem su se od osnivanja prvih predškolskih ustanova do danas razvijali predškolski programi u Srbiji. Takođe, polazna osnova za pripremu novog predškolskog programa sigurno moraju biti savremena saznanja do kojih su nauka i pedagoška praksa došle, u nacionalnim i inostranim okvirima. Na kraju, ali ništa manje bitni, jesu stavovi vaspitača o funkcijama savremenog predškolskog vaspitanja i obrazovanja, kao i ciljnim orijentacijama za realizaciju predškolskih programa, za koje oni imaju pokriće u iskustvima iz prakse, a koji se moraju sagledati kao značajne polazne osnove za razvoj kurikulumu. Ne može se zanemariti ni činjenica da ovom zadatku treba pristupiti sveobuhvatno i komplementarno, kada je reč s jedne strane o sadržaju i strukturi programa, a s druge strane u odnosu na subjekte koji

posredno ili neposredno jesu odgovorni za njegov razvoj i realizaciju, od univerzitetskih nastavnika do vaspitača u predškolskim ustanovama.

OSTVARIVANJE KONTINUITETA U SISTEMU PREDŠKOLSKOG I ŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA

Poseban problem kojim se godinama bavimo, kako u teorijskom kontekstu, tako i u pedagoškoj praksi, jeste mogućnost prevazilaženja postojećeg diskontinuiteta u sistemu predškolskog i školskog vaspitanja i obrazovanja. U odnosu na ostvarivanje vaspitnih zadataka predškolske ustanove i škole, kao i u odnosu na realizaciju obrazovnih sadržaja, diskontinuitet u sistemu je evidentan. Kada je reč o vaspitnim zadacima, činjenica je da se predškolska ustanova kontinuirano i vrlo smisleno bavi njihovom realizacijom, s obzirom da je učenje dece predškolskog uzrasta uzgredno, te da je njihova osnovna aktivnost igra. Od razvijanja osnovnih navika kod dece (higijenskih, radnih i navika kulture ponašanja), do razvijanja fizičkih i kognitivnih sposobnosti i dečije samostalnosti, zatim sposobnosti kreativnog izražavanja, usvajanja moralnih normi, kultivisanja dečijih emocija i socijalne adaptacije, realizacija vaspitnih zadataka podrazumeva njihovo planiranje i razradu u etapnim planovima i operativnim programima rada vaspitača u predškolskoj ustanovi. Nažalost, u školi, kao prevashodno obrazovnoj instituciji, vaspitni rad ostaje na marginama i prepušten je profesionalnosti i kompetentnosti učitelja. Stoga je iznalaženje mogućnosti jedinstvenog vaspitnog delovanja vaspitača i učitelja u radu sa decom u predškolskoj ustanovi i školi nužnost u sistemu institucionalnog vaspitanja i obrazovanja, što podrazumeva programsko povezivanje u odnosu na ciljeve, zadatke i sadržaje vaspitnog rada u predškolskoj ustanovi i školi, zatim stvaranje uslova za organizaciju nastavnih aktivnosti kroz igru (Kopas-Vukašinić, 2010).

Problem koji nas u ovom trenutku više interesuje, a koji zaslužuje posebnu pažnju, jeste kontinuitet u realizaciji sadržaja koji podrazumevaju ostvarivanje *Pripremnog predškolskog programa (Pravilnik o Opštim osnovama...*, 2006), u domenu posebne (specijalne) pripreme dece za polazak u školu. Možemo pretpostaviti da ova priprema jeste adekvatna i efikasna samo u situaciji kada vaspitač ostvaruje zadatke sa decom tako što efekti njegovog rada predstavljaju dobru polaznu osnovu za rad učitelja sa učenicima prvog razreda. Nameće se pitanje da li u praksi prepoznamo ovakve situacije ili je drugačije stanje.

U radu sa vaspitačima koji su bili učesnici pomenutog akreditovanog programa, spoznali smo problem sa kojim se sreću i vaspitači u predškol-

skim ustanovama i učitelji u osnovnoj školi kada je reč o pripremi dece za nastavu početnog pisanja. Naime, očekivanja jednog broja učitelja, ali i većeg broja roditelja dece, podrazumevaju da vaspitači nauče njihovu decu da pišu i time ih „kvalitetno“ pripreme za polazak u školu. S druge strane, u sistemu svog univerzitetskog obrazovanja vaspitači ne izučavaju metodiku nastave početnog pisanja, tako da to i ne treba da čine. *Pripremnim predškolskim programom* oni ostvaruju zadatke kojima decu pripremaju za nastavu početnog pisanja (glasovna analiza reči, razvoj motoričkih sposobnosti – fine motorike, sposobnosti vizuelnog procenji- vanja, kontrole i koordinacije pokreta i dr.). Da bi ostvarili ove zadatke vaspitači mogu da koriste različita sredstva i materijale. Šta se u praksi dešava? Deci u predškolskim ustanovama se nude radne sveske, istovetne ili slične onima koje im se kasnije nude i u prvom razredu osnovne škole. U takvim slučajevima od dece u predškolskoj ustanovi i roditelji i vaspitači očekuju da urade zadatke, koje će ponovo (uspešno) raditi nakon godinu dana, u prvom razredu osnovne škole. Pritom, ni predškolska ustanova, ni škola ne vode računa o pitanjima zrelosti dece za ovakav rad u najstarijem predškolskom uzrastu, a zatim njihove motivacije i interesovanja za identične aktivnosti u prvom razredu osnovne škole, što za posledicu ima, između ostalog, i nedisciplinu učenika, za koju je najčešće osnovni „krivac“ dosada. U prilog ovoj konstataciji predstavljamo rezultate našeg istraživanja koje je obavljeno sa vaspitačima, učesnicima pomenutog akreditovanog programa, a koje je imalo za cilj da se utvrdi da li u pedagoškoj praksi egzistira zvaničan sistem aktivnosti (igara) kojima se deca najstarijeg predškolskog uzrasta pripremaju za pisanje. Vaspitači su potvrdili da imaju jasna saznanja o tome šta podrazumeva sistem igara i zašto je on značajan. Istakli su da su ova teorijska saznanja stekli tokom svog akademskog obrazovanja i prikupljanjem stručne literature, koju koriste za pripremu aktivnosti. Imaju izvesne dileme kada je reč o mogućnostima primene pomenutih stečenih znanja, smatraju da ih je potrebno konkretizovati kroz primere dobre prakse (modele aktivnosti i primere igara). Posebno nas je privukao nalaz da vaspitači nemaju informacije o tome šta učitelji znaju o organizovanom sistemu igara za decu koja se pripremaju za pisanje. Takođe su istakli da nisu bili u prilici da sa učiteljima razgovaraju o sistemu igara za pripremu dece za pisanje, ali bi verovatno bilo korisno da u vezi sa tim razmene teorijska saznanja i iskustva (Kopas-Vukašinić, 2011).

Ovo jesu samo primeri iz prakse koje treba svestranije sagledati i temeljno ispitati. Međutim, oni potvrđuju nužnost da se svi nosioci realizacije predškolskog programa pozabave pitanjima ostvarivanja kontinuiteta u sistemu predškolskog i školskog vaspitanja i obrazovanja. Ovo

je samo jedan primer aktivnosti koje vaspitači i učitelji treba da zajedno planiraju i realizuju, sa pretpostavkom da ih u praksi ima još mnogo i da je istraživanje ovog pitanja, u cilju prevazilaženja evidentnih problema, savremena naučna nužnost. Jedinstveno delovanje predškolske ustanove i škole jeste i formalno i programski određeno, na vaspitačima i učiteljima je da ovaj zahtev konkretizuju.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ovim radom je učinjen pokušaj da se sagledaju pretpostavke kvalitetnog razvoja dece ranih uzrasta u sistemu institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji. Polazeći od stanja i aktuelnih problema u ovom sistemu, smatrali smo da ih je značajno predstaviti, kako bi se na tim osnovama razvijale ideje i modeli njihovog prevazilaženja. Cilj istraživanja je bio da se konkretizuju aktuelni problemi sa kojima se sreću vaspitači u predškolskim ustanovama i studenti koji se pripremaju za ovo zanimanje, a koji se odnose na unapređivanje kvaliteta univerzitetskog obrazovanja, razvoj predškolskog programa (kurikuluma) i prevazilaženje evidentnog diskontinuiteta u sistemu predškolskog i školskog vaspitanja i obrazovanja. Ova tri problema je moguće i nužno sagledati u jedinstvu, što stvara mogućnost sveobuhvatnog tumačenja i iznalaženja mogućnosti za njihovo prevazilaženje.

Rezultati predstavljenih preliminarnih istraživanja, kao i teorijska saznanja, potvrđuju našu pretpostavku da je neophodno organizovano i komplementarno delovanje pojedinaca i društvene zajednice u prevazilaženju postojećih problema i unapređivanju sistema institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Permanentno praćenje, sagledavanje i unapređivanje kvaliteta univerzitetskog obrazovanja budućih vaspitača, dalji razvoj kurikuluma, na pažljivo utvrđenim polaznim osnovama, kao i jedinstveno delovanje predškolske ustanove i osnovne škole u pravcu ostvarivanja nužnog kontinuiteta u jedinstvenom sistemu, jesu zadaci koje treba rešiti na nacionalnom nivou, a ta rešenja podrazumevaju pretpostavke kvalitetnog razvoja predškolskog deteta. U prilog ovoj konstataciji predlažemo mere za prevazilaženje postojećih problema:

- istraživanjima ovih problema se moramo početi baviti sveobuhvatnije, na različitim državnim i društvenim nivoima, od najviših državnih institucija do vaspitača u predškolskim ustanovama i roditelja dece predškolskog uzrasta;
- ovakva istraživanja, svrsishodna i sveobuhvatna, podrazumevaju traganje za sistemskim rešenjima postojećih problema i za načini-

ma podizanja kvaliteta institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji.

LITERATURA

- Biggs, J. and Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University*. Berkshire: Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Courter, S. et al. (eds.) (1996). *Strategies for Effective Teaching a Handbook for Teaching Assistants*. Madison: University of Wisconsin System Board of Regents.
- Desinan, C. (2011). Current teaching and learning strategies. In V. Kadum (edit.) *Suvremene strategije učenja i poučavanja* (583–590). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, odjel za odgojne i obrazovne znanosti.
- Kopas-Vukašinić, E. (2010). Vaspitni rad u dečjem vrtiću i školi – ostvarivanje kontinuiteta u izboru i realizaciji zadataka. *Nova škola*, god. 5, br. 7 (176–185).
- Kopas-Vukašinić, E. (2011). Ostvarivanje kontinuiteta u sistemu institucionalnog predškolskog i školskog obrazovanja i vaspitanja. *Pedagogija*, Vol. 66, br. 2 (272–281).
- Kopas-Vukasinić, E. (2012). The University Education of the Future Kindergarten Teachers in the Function of Developing Children's Potentials at an Early Age. In I. Pehlić, E. Vejo & A. Hasanagić (edit.) *Contemporary Trends in Early Education, Scientific Monography* (479–492). Zenica: Faculty of Islamic Education of the University of Zenica.
- Kopas-Vukasinić, E. (2014). Student Initiative in the Classroom as a Prerequisite for the Development of University Education System. In J. T. Karlovitz (edit.) *Some Current Issues in Pedagogy* (37–50). Komarno: International Research Institute.
- Kopas-Vukašinić, E. (2015c). Razvoj kurikuluma kao pretpostavka osiguranja kvaliteta savremenog univerzitetskog obrazovanja. U S. Marinković (ur.) *Nastava i učenje: evaluacija vaspitno-obrazovnog rada* (109–118). Užice: Učiteljski fakultet.
- Kopas-Vukašinić, E. (2015a). Ishodi učenja u visokoškolskom obrazovanju kao pokazatelji kvaliteta rada nastavnika i kompetencija studenata, Međunarodna naučno-stručna konferencija *Kvalitet i izvorsnost u obrazovanju, Zbornik radova – elektronsko izdanje* (76–82). Beograd: Fakultet za primenjeni menadžment, ekonomiju i finansije.
- Kopas Vukašinić, E. (2015b). Uloge univerzitetskih nastavnika u razvoju funkcionalnih znanja studenata i u njihovoj profesionalnoj edukaciji. U E. Lazarević, J. Stevanović, D. Stanković (ur.) *Nove uloge za novo doba: prilozima za redefinisavanje obrazovne prakse* (57–70). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

- Mackaway, A. J., Winchester-Seeto, T., Coulson, D. & Harvey, M. (2011). Practical and Pedagogical Aspects of Learning Through Participation: the LTP Assessment Design Framework. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, Volume 8, Issue 3. Retrieved from <http://ro.uow.edu.au/jutlp/vol8/iss3/5>, February, 2nd, 2016.
- Milovanović, R., Kopas-Vukašinić, E. (2014). Percepcije kreativnosti i kreativni potencijali budućih vaspitača i učitelja. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 46, 1 (181-199).
- Mirkov, S. (2013). *Učenje – zašto i kako: pristupi u proučavanju činilaca koji delujuna učenje*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Palmer, R. S. (2011). The Lived Experience of Flexible Education – Theory, Policy and Practice. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, Volume 8, Issue 3. Retrieved from <http://ro.uow.edu.au/jutlp/vol8/iss3/2>, January, 29th, 2016.
- Pravilnik o Opštim osnovama predškolsko gprograma* (2006). *Prosvetni glasnik*, broj 14.
- Standardi i smjernice za osiguranje kvaliteta u Evropskom području visokog obrazovanja* (2005). Helsinki: Evropsko udruženje za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju. Sajt posećen 20. januara 2016, internet adresa sajta: <http://www.heagov.ba/Dokumenti/Bolonja/?id=602>
- Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju* (2010). *Službeni glasnik RS*, broj 18.
- Zakono o snovima sistema obrazovanja i vaspitanja*. *Službeni glasnik RS*, broj 72/2009, 52/2011 i 55/2013.
- Zucker, S. (1996). *Teaching at the University Level*. Retrieved from <http://www.ams.org/notices/199608/comm-zucker.pdf>, February, 3th, 2016.

Emina Kopas-Vukašinić

THE ASSUMPTIONS ABOUT PRESCHOOL CHILD'S QUALITY DEVELOPMENT

Abstract. Preschool institution determines the quality of preschool child's development significantly. This work presents the attempt to perceive the situation in the system of institutional preschool education in Serbia. The aim of research was to demonstrate current problems that in-service teachers in the preschool institutions and pre-service students face. On the basis of them, it is possible to determine the directions of organized influence of an individual and a group in order to achieve the functions of contemporary preschool education. This kind of meaningful efficacy presents the possibility of work improvement

with children of a preschool age. The descriptive method was used in this research. In the work on documentation, the author used the method of theoretical content analysis. The results of research confirm the need for organized and complementary influence of an individual and community, especially in the following directions: 1) to improve the quality of university education; 2) to develop curriculum for preschool education; 3) to overcome discontinuation in the system of preschool and school education.

Key words: development of preschool child, institutional preschool education, preschool institution, preschool teacher, the university education of future preschool teachers.